

speculațiilor, cum este cel al religiei preistorice. Stilul este concis și matur, bazându-se în special pe documentația arheologică, dar și pe izvoarele literare mai târzii sau chiar pe unele ritualuri contemporane, lucru dovedit de bibliografia diversă și consistentă. Remarcăm, de asemenea, calitatea grafică excepțională a volumului, claritatea imaginilor reproduse sau realizate de

autoare, care se îmbină în mod fericit cu claritatea ideilor exprimate. Volumul Adelei Kovács este o lectură obligatorie pentru cercetătorii fenomenului religios al epocii neolitice și nu numai.

Cristian Eduard Ștefan,
Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”,
București;
e-mail: cristarh_1978@yahoo.com.

Ion Niculiță, Aurel Zanoci, Mihail Băț, *Evoluția habitatului din microzona Saharna în epoca fierului*, Biblioteca Tyragetia 27, Chișinău, 2016, 464 p.

Lucrarea face parte dintr-o serie de monografii¹ dedicate cercetărilor arheologice efectuate în zona Saharna (Republica Moldova) de către o echipă de cercetători ai Laboratorului de Cercetări Științifice „Tracologie” din cadrul Universității de Stat din Moldova, coordonată cu mult profesionalism de dr. hab. prof. univ. Ion Niculiță.

Structurată în cinci capitole, precedate de o introducere și de o caracterizare geografică a zonei, lucrarea prezintă, în fapt, cercetările efectuate în perioada 2008–2014 în siturile de la Saharna Mare, Saharna Mică și Saharna – *La Șanț*, cărora li se adaugă și un repertoriu al monumentelor arheologice hallstattiene și getice din zonă, precum și o analiză a acestor descoperiri.

Încă de la început trebuie să remarcăm expunerea detaliată a investigațiilor arheologice întreprinse, informația scrisă fiind însoțită și de o reprezentare grafică bogată și sugestivă. Amenajările de habitat sunt descrise separat, materialul arheologic tipic fiind ilustrat exhaustiv și descris în funcție de contextul descoperirii. Artefactele sunt ulterior analizate tipologic în subcapitole separate, fiind mereu subliniate analogiile cu medii culturale similare.

Împreună cu siturile amintite mai sus, în zona

Saharna au fost identificate în urma cercetărilor de suprafață nu mai puțin de 13 fortificații, 15 așezări deschise și două necropole din epoca fierului, ceea ce dovedește existența unui patrimoniu arheologic de excepție. Cercetările au evidențiat o continuitate în evoluția comunităților umane în această zonă din sec. XII/XI până în sec. III a.Chr., fiind delimitate mai multe orizonturi cronologice, caracterizate prin stiluri ceramice diferite. Acestea au fost evidențiate mai mult planimetric decât printr-o suprapunere stratigrafică directă și corespund, în linii mari, unei evoluții cronologice specifice Dunării Inferioare.

Astfel, cea mai veche locuire este reprezentată de un orizont cu ceramică incizată, datat de autori în sec. XII–XI a.Chr. Documentată mai ales în situl de la Saharna Mică, această etapă este considerată sincronă cu situri precum Balta, Coșnița, Holercani sau Hansca². Un al doilea orizont cronologic este reprezentat de apariția ceramicii imprimată de tip Saharna-Solonceni (sec. X–IX a.Chr.), prezentă în cea mai mare parte a siturilor descoperite, în vreme ce perioada Basarabi-Șoldănești (sec. VIII–VII a.Chr.) și cea târzie a primei epoci a fierului (sec. VII–V a.Chr.) sunt mult mai modest reprezentate.

¹ I. Niculiță, A. Zanoci, T. Arnăuț, *Habitatul din mileniul I a.Chr. în regiunea Nistrului Mijlociu. Siturile din zona Saharna*, Biblioteca Tyragetia 18, Chișinău, 2008; I. Niculiță, A. Nicic, *Așezarea și necropola din prima epocă a fierului Saharna – Țiglașu*, Biblioteca Tyragetia 25, Chișinău, 2014.

² Aș exclude din lista analogiilor siturile de la Râmnicelu și Sihleanu, a căror atribuire culturală poate fi pusă sub semnul întrebării (vezi S.C. Ailincăi, A. Adamescu, F. Mihail, *Noi date despre începuturile epocii fierului la Dunărea de Jos. Așezarea de la Vânători – la Jolică, jud. Galați*, SCIVA 65, 1–2, 2014, p. 5–48).

O nouă „explozie” demografică este înregistrată în perioada getică (sec. IV–III a.Chr.), când sunt amenajate noi centre fortificate și așezări deschise, care pot corespunde unui important centru de putere antic din zona Nistrului Mijlociu.

Lucrarea reprezintă o contribuție foarte importantă la cunoașterea epocii fierului în spațiul nord-est pontic. Deși lipsesc o serie de studii interdisciplinare, precum studiul materialului osteologic uman³ și animal sau datări radiocarbon, cartea excelează prin abundența informațiilor legate de structurile de habitat și de cele defensive, reliefate atât prin săpături, cât și prin

cercetări geofizice și fotografii aeriene, dar și prin numărul mare de artefacte ilustrate. Astfel, sunt aduse în atenția comunității științifice numeroase informații inedite despre evoluția comunităților umane din zona Nistrului Mijlociu, pentru un interval cronologic de aproape un mileniu (sec. XII–III a.Chr.), continuând o însemnată serie de monografii, studii, rapoarte și conferințe de o înaltă ținută academică.

Sorin-Cristian Ailincăi,
Institutul de Cercetări Eco-Muzeale, Tulcea;
e-mail: sailincai@gmail.com.

Charlotte Fabech, Ulf Näsman (eds.), *The Sösdala Horsemen and the equestrian elite of fifth century Europe*, Jutland Archaeological Publications, Vol. 99, Mosegård, 2017, 451 p.

Im Jahre 1929¹ begann die Geschichte des Sösdala-Fundes, als Arbeiter eine große Anzahl von Pferdgeschirren und Sattelbeschlagen in einer Kiesgrube bei Sösdala, Gemeinde Hässleholm, knapp unter der heutigen Oberfläche an vier, nur wenige Meter voneinander entfernten Stellen zufällig entdeckten. Es waren mehr als zweihundert Metallfragmente, silberne Pferdgeschirre sowie Sattelbeschlüge aus Bronze, dreißig Zügelringe, silberne Trensenringe und eine eiserne Lanzenspitze.

Der Sösdala-Fund wurde 1937 durch den Aufsehen erregenden Aufsatz von John-Elof Forssander international bekannt, dabei blieben

³ Trebuie să precizăm aici că nu sunt amintite rezultatele analizei antropologice, deja publicate (M. Constantinescu, *Analiza antropologică a unui schelet din prima epocă a fierului de la Saharna (Rep. Moldova)*, SP 10, 2013, p. 211–219), efectuate pe scheletul descoperit în „complexul de cult” de la Saharna Mare (vezi lucrarea prezentată, p. 126–127).

¹ Anders H. Roth, *Der spätrömische »Militärstil« und seine Derivate*. H. Roth (Hsg.), Kunst der Völkerwanderungszeit. Propyläen Kunstgeschichte, Supplementband 4, Frankfurt, Berlin, Wien 1979, p. 55f.: „In Sösdala auf Schonen wurden im Juni 1922 und am 9. April 1930 ...“

die meisten Objekte jedoch unveröffentlicht und der Fund „erfreute“ sich allmählich in der völkerwanderungszeitlichen Forschung einer mehr peripheren Aufmerksamkeit und das obwohl das *bewußt* beschädigte Pferdgeschirr aus Sösdala ein Kernstück der Interaktion zwischen Südkandinavien und Südosteuropa darstellte.

Im Jahre 2013 hatte sich ein internationales Forscherteam im Historischen Museum der Universität Lund versammelt, um die Funde zu untersuchen und zu diskutieren. Das Ergebnis führte zu einer Veröffentlichung der eng verwandten Funde von Sösdala I–II und Fulltofta. (Charlotte Fabech, Ulf Näsman, S. 9–15).

Über die abenteuerliche „Geschichte von Rettung, Musealisierung und Vergessenheit“ der Funde von Sösdala I - II und Fulltofta berichtet Charlotte Fabech (S. 17–41).

Ausgehend von der Beobachtung, dass die wichtigsten Teile vor der Niederlegung absichtlich zerstört wurden, stellt sie sich auch die Frage ihrer rituellen Aussagen (Charlotte Fabech, S. 43–63). Die Fragmentierung der Objekte und ihre Niederlegung zeigen, dass es sich um einen Opferfund der Art handelt, wie er auch in Thorsberg und Nydam zutage trat. Andererseits liegen die naheliegenden Analogien zum